

Livets väg

nr 50

Jesus sa: Jag är vägen,
sanningen och livet. Ingen
kommer till Fadern utom
genom mig (Joh. 14:6).

Den kristna tron (2)

Förkortningar:

GT = Gamla Testamentet

NT = Nya Testamentet

CA = Confessio Augustana

Innehåll i förra numret:

Uppenbarelsen i naturen

Uppenbarelsen i samvetet

Olika religioner

Bibeln innehåll i stora drag

Bibeln är Guds ord

Läs Bibeln regelbundet.

Innehåll i detta nummer:

Lag och evangelium

Reformationen

Luthers katekeser

Lag och evangelium

Bibeln innehåller två huvudläror, *lag* och *evangelium*.

I **lagen** lär Gud oss allt vad han vill att vi ska göra, t.ex. att vi alltid ska tala sanning och att vi ska älska vår nästa. Lagen lär oss också vad Gud har förbjudit, t.ex. att stjäla eller skada någon. Lagen säger framför allt att vi ska älska Gud över allting annat och att vi inte ska bryta mot hans bud. Lagen finns i både GT och NT. Mose fick de tio budorden av Gud när han var på Sinai berg. Han undervisade mycket om dessa bud och därför kallas Moseböckerna ofta bara för "lagen". Men också

Jesus och apostlarna undervisade om lagen och de olika budorden. Men fastän lagen är mycket viktig kan den inte ge oss frälsning från synden. Den kan bara visa oss hur allvarlig synden är, men den ger inte något botemedel.

I **evangeliet** däremot undervisar Gud om allt vad han själv har gjort för vår frälsning. Ordet "evangelium" betyder "det glada budskapet". Evangeliet är budskapet om att Jesus Kristus, Guds Son, har kommit till världen för att frälsa oss. Frälsning betyder räddning från synden, döden och djävulen. Jesus kom för att uppfylla Guds lag och för att lida och dö på korset för våra alla synders skull.

Höjdpunkten i Kristi verk var när han uppstod från de döda och for upp till himlen. Därmed bevisade han sin seger. Sedan skall han i triumf komma tillbaka till den yttersta domen. I evangeliet lovar Gud, att var och en som tror på Kristus ska få evigt liv. Evangelium förkunnas i både GT och NT. Mose och profeterna talade om den kommande Frälsaren, Messias. Ordet "Messias" (Maschíach) är hebreiska och betyder "den smorde". På grekiska heter det "Kristus" (Christós). Liksom prästerna och kungarna i GT smordes med olja när de invigdes har Kristus blivit smord av Gud med den helige Ande till att bli vår evige Präst och Konung.

Evangelisterna och apostlarna i NT förkunnar framför allt det glada budskapet om att Kristus har kommit till världen. Evangelierna berättar detaljerat om Jesu liv och undervisning. I Apostlagärningarna berättas om hur denna förkunnelse spreds i

Livets väg

Evangeliskt-lutherskt kyrkoblاد

Nr 50, 3 febr 2023

Red. kyrkoherde Sten Rydh

många olika länder (mission). I breven undervisar apostlarna om både lag och evangelium och visar tydligt vad som är den sanna kristendomen från Gud.

Det är mycket viktigt att vi inte blandar samman lag och evangelium. Om man gör det blir kristendomen förstörd.

Sammanfattning

Lagen lär oss vad vi enligt Guds vilja ska göra och vad som är förbjudet. Men lagen kan inte frälsa oss från synden.

Evangeliet lär oss vad Gud har gjort för vår frälsning. Endast genom Jesus Kristus och tron på hans försoning kan vi komma till himlen.

Reformationen

Doktor *Martin Luther* (1483-1546) levde i en tid då det kristna budskapet tyvärr hade blivit mycket bortglömt och förvanskad. Den katolska kyrkan dominerade på den tiden stora delar av Europa och genom de spanska och portugisiska erövringarna hade kyrkan spridits till stora delar av världen. I öster fanns också den grekisk-ortodoxa kyrkan. Men muslimerna (de som trodde på Muhammeds lära, Islam) hade från och med 600-talet erövrat stora områden runt medelhavet, vilka tidigare var kristna.

Det var oroliga tider med många krig och även uppror bland bönderna i Europa under medeltiden. Den katolska kyrkan hade stor makt. Påven gjorde anspråk på att också bestämma över kungar och kejsare. Men det allra största problemet med den katolska kyrkan var att man hade tappat bort Bibelns rena och klara evangelium. Istället hade lagen blivit frälsningsväg, vilket var helt fel. En reformation behövdes verkligen. När den unge Martin Luther gick i kloster kämpade han först under många år hårt för att kunna leva fullkomligt enligt Guds lag så

att han därigenom skulle kunna vinna frälsningen. Så lärde ju kyrkan. Men ju mer han försökte desto omöjligare fann han att det var.

I klostret fanns det en Bibel, och Luther studerade den intensivt. Han läste också kyrkofädernas skrifter, särskilt Augustinus (354-430). Så småningom kom Luther fram till att det är helt omöjligt att bli frälst genom lagen, men att Gud har gett oss evangelium som en fri gåva. När Luther studerade Romarbrevet förstod han att frälsningen endast ges oss genom tron på Kristus utan alla våra egna gärningar. Detta kallas *rättfärdiggörelsen genom tron allena*. Det betyder att människan endast kan bli frälst och få syndernas förlåtelse genom tron på Kristus.

När Luther upptäckt Bibelns huvudlära om frälsningen skrev han en rad skrifter där han som universitetsdoktor i teologi ville verka för att kyrkan på nytt skulle föras tillbaka till Bibelns rena och klara lära. Han kritiserade också många andra felaktiga läror och missbruk som hade smugit sig in i den kyrkliga undervisningen. Luther krävde att den kristna läran endast skulle hämtas från Bibeln och underkände läran om att kyrkan måste ledas av påven i Rom som Kristi ställföreträdare.

Den romersk-katolska kyrkan reagerade kraftigt. Väldigt många höll med Luther, men påven och kyrkans ledning krävde att den upproriske munken skulle dömas som kättare (= falsk lärare). I så fall skulle han med stor sannolikhet få dödsstraff och bli bränd på bål. Men Gud ledde det så att Luther oskadd kunde fortsätta att predika och undervisa. Många kristna runt om i Europa tog med glädje emot Luthers bibliska undervisning. Luther förklarade att påvens kyrka var falsk och skilde sig från den och uppmanade alla som ville hålla sig till Bibeln att göra detsamma. Så uppstod *den evangelisk-lutherska kyrkan*. Det är den

gamla, rätta kyrkan från apostlarnas tid, som nu blivit renad genom reformationen. Denna spred sig snabbt över stora delar av Europa, också till Sverige och övriga Norden. Luther visade i sina många skrifter att detta inte var någon ny kyrka utan en fortsättning på den bibliska, rätta kyrkan från Jesu och apostlarnas tid. Det var istället den romersk-katolska kyrkan som hade avfallit från Bibeln.

Tyvärr fanns det också grupper av s.k. ”svärmare”, vilka menade att den helige Ande inte verkade genom ordet och sakramenten, utan direkt in i människans hjärta. Dessa grupper tog i regel avstånd från överheten som en Guds ordning. Det fanns därför flera svärmiska rörelser som hade fått för sig att gudsriket skulle upprättas *synligt* på jorden och att man hade rätt att göra detta med vapenmakt. Luther tog avstånd från dessa svärmiska rörelser och betonade att de kristna är skyldiga att rätta sig efter landets lagar och ordningar i allt som inte strider mot Guds ord.

De radikala svärmarna förnekade också barndopet. De menade att barnen inte har någon arvsynd och därför inte heller behöver dopet till frälsning. Dessa baptistiska grupper blev mycket förföljda i Europa, och därför utvandrade många av dem till Amerika, där baptismen blev en stor rörelse.

En stor splittring uppstod också genom att några präster började förneka att Kristi sanna kropp och blod ges i nattvarden.¹ De menade att Kristus inte kan bli närvarande på jorden med sin kropp och sitt blod eftersom han efter uppståndelsen sitter på Faderns högra sida. Men Luther betonade att vi måste hålla oss till Kristi klara och

tydliga instiftelseord. Eftersom han är Gud kan han också ge oss det han lovar, även om det tycks strida mot vårt förnuft. Kristus tog ju bröd och vin och sade: *Tag och ät. Detta är min kropp ... Drick härav alla. Detta är mitt blod. Gör detta till minne av mig.* Eftersom Jesus säger ”gör detta!” skall också vi göra detsamma och fortsätta att fira nattvarden intill tidens ände.

Tyvärr var det många som följde dessa villolärare och så uppstod den s.k. *reformerta kyrkan*. Den fick sitt starkaste fäste i Schweiz och spred sig sedan till Tyskland, Holland, England och USA. Den reformerta kyrkan förgrenade sig därefter i många olika samfund. Dels finns den ursprungliga reformerta kyrkan kvar (strikt reformerta, presbyterianska kyrkor), men starka reformerta drag finns också i den anglikanska kyrkan, inom metodismen, baptismen, adventismen, pingströrelsen, frälsningsarmén m.fl.

Statistik över kyrkosamfundet idag:²

Katolska kyrkan	1300 milj
Ortodoxa kyrkor	300 milj
Lutherska kyrkor	75 milj
Reformerta m fl	625 milj
Summa	2300 milj

Luthers katekeser

Som en enkel, biblisk undervisning skrev Luther sina två katekeser år 1529, ”den lilla katekesen” och ”den stora katekesen”. Dessa två böcker har sedan dess använts i den lutherska kyrkan som de enklaste och bästa läroböckerna i den kristna tron efter Bibeln själv. Luthers katekeser sammanfattar huvudpunkterna i det bibliska budskapet. *Lilla katekesen* är en kort skrift som är tänkt för vanliga kristna i alla åldrar. *Stora katekesen* är mer omfattande och främst

¹ Det var framför allt Zwingli (1484-1531) från Schweiz och Calvin (1509-1564) från Frankrike.

² Statistik från olika källor på wikipedia. Siffrorna är givetvis mycket osäkra och man utgår från officiell statistik, där många personer bara är nominella medlemmar men inte aktiva kyrkobesökare.

tänkt som en hjälp för prästerna i deras undervisning, men den kan också mycket väl användas av vanliga kristna (lekmän). Denna artikelserie utgår först och främst från Bibeln och sedan från den lilla katekesen. Ibland citeras också våra lutherska bekännelseskriter, Konkordieboken. Där ingår också Luthers båda katekeser, liksom vår kyrkas grundbekännelse, den Augsburgska Bekännelsen (CA).

Lilla katekesen innehåller sex delar, som brukar kallas *huvudstycken*. Det är följande delar:

1. Tio Guds bud
2. Trosbekännelsen
3. Bönen "Fader Vår"
4. Dopet
5. Bikten
6. Nattvarden

Luther skrev också ett ganska långt företal som särskilt var riktat till prästerna om hur de skulle använda katekesen i undervisningen. Det finns också en avslutande del med några böner och den s.k. "hustavlan". Den består av bibelord riktade till olika grupper, t.ex präster, åhörare, föräldrar, barn o.s.v.

Luthers katekes är skriven i form av frågor och svar. I hemmet skulle hufvaden i familjen undervisa både barn och tjänstefolk i katekesen. Man lärde sig i regel svaren utantill. Detta var naturligt i en tid då böcker var dyra och sällsynta. Men genom boktryckarkonsten och reformationen kom Bibeln och lilla katekesen så småningom att spridas till så gott som alla kristna hem. Luthers predikningar i form av hans s.k. *postillor* (kyrkopostillan och huspostillan) blev också mycket spridda.

Då och då höll prästen husförhör. Då samlades flera familjer och alla fick svara på prästens frågor. Det var vanligen ett

ganska enkelt samtal där prästen frågade och vem som helst fick svara, både unga och gamla. Många barn lärde sig läsa genom katekesen. Den användes också i skolorna. Ibland skedde också genomgång av katekesen i kyrkan. Prästen höll då predikningar över katekesens huvudstycken.

Genom frågor och svar fick prästen klart för sig om folket hade förstått grunderna i den kristna tron. Detta var ett villkor för att man skulle få gå till nattvarden. Någon särskild konfirmation hade man inte under reformationstiden, utan prästen avgjorde när man kommit så långt att man kunde få del av nattvarden vilken också kallades *altarets sakrament*. Innan man gick till nattvarden gick man också till *bikt* (skriftemål) och tog emot enskild avlösning, d.v.s. syndernas förlåtelse som uttalades av prästen enligt Bibelns egen lära. Jesus säger ju till sina apostlar:

Om ni förlåter någon hans synder så är de förlåtna (Joh. 20:23).

I den lutherska kyrkan blev det vanligt att alla som skulle gå till nattvarden också regelbundet gick till bikt. Denna ordning har vi också kvar i vår kyrka idag. I många kyrkor har bikten tyvärr försvunnit. Det är därför en viktig uppgift att prästen arbetar för att bikten ska finnas kvar i varje församling. Vår lutherska bekännelse säger:

"Om bikten lärs, att man ska ha kvar den enskilda avlösningen i kyrkan och inte låta den falla bort." (CA 11).

I det följande går vi först igenom de tio budorden. Gud gav dessa bud till Mose på Sinai berg. Lagen kan sammanfattas på många olika sätt. Luther använde sig i katekesen av något förkortade formuleringar där han lyfte fram det viktigaste i varje bud. Lagen kan också sammanfattas i det dubbla kärleksbudet om kärleken till Gud och nästan.

Forts. i nästa nummer.